

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Л. Г. Попова

Методичні вказівки до курсу
"ЛАТИНСЬКА МОВА ДЛЯ ЮРИСТІВ"

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв 2006

УДК 811.124:34

Попова Л.Г. Методичні вказівки до курсу "Латинська мова для юристів". – Миколаїв: НУК, 2006. – 36 с.

Кафедра теорії та історії держави і права

Розглянуто основні положення курсу "Латинська мова". Запропоновані плани практичних занять та завдання до них, методичні вказівки, контрольні роботи та тести.

Призначено для студентів спеціальності "Правознавство".

Рецензент зав. кафедри романської філології МДГУ
ім. Петра Могили, канд. філол. наук, проф. Т.С. Каїрова

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Навчальний предмет "Латинська мова" вивчається студентами на третьому курсі за спеціальністю "Правознавство" у 5–6 семестрах за підручником Чуракова Л.П., Скорина Л.П. "Латинська мова для юристів".

Навчальна дисципліна має два аспекти: теоретичний – вивчення фонетики, морфології та синтаксису; практичний – аналітичне читання текстів римського права з першоджерел. Засвоєння латинської мови передбачає опанування студентами правил вимови та наголосу, знання основ граматики (як морфології, так і синтаксису), а також засвоєння латинської юридичної термінології та фразеології, ознайомлення з текстами римського права в оригіналі.

Склад дисципліни подано з урахуванням вивчення студентами наступних курсів: "Римське приватне право", "Судова медицина", "Міжнародне право".

Своєю юридичною основою "Латинська мова" має термінологію різних правових галузей.

Основними видами роботи по вивченню латинської мови є практичні заняття, самостійне опрацювання окремих граматичних тем, позааудиторна робота із словниками юридичних термінів.

В ході практичних занять студенти повинні ознайомитись з матеріалами конкретних законів римського права та інших юридичних джерел в оригіналі.

Специфікою курсу є складність у вивченні оригінальних текстів римського права, що потребує від студентів ґрунтовних знань латинської граматики та навичок самостійної роботи зі словником.

Результатом вивчення курсу буде проведення заліків після 5-го та 6-го семестрів, як остаточного контролю знань.

Розподіл навчального часу

Розподіл навчальних годин на семестр і види занять відповідно до навчального плану наведені у таблиці.

Семестр	Всього	Розподіл за семестрами та видами занять			Форма атестації
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	
5	54	–	36	18	Залік
6	54	–	28	26	Залік
Разом	108	–	64	44	

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – підготовка майбутніх юристів на основі знань латинської мови до сприйняття спеціальних юридичних курсів, читання юридичних джерел та розуміння міжнародної правової термінології. Здійсненню цієї мети підпорядкований вибір всього навчального матеріалу.

Завдання дисципліни – отримання студентами знань з елементарного курсу граматики, читання, аналіз та розуміння латинського юридичного тексту, вироблення практичних навичок роботи студента зі словником, вивчення найуживаніших юридичних виразів та формул.

Після вивчення дисципліни студенти повинні:

знати основи латинської граматики; латинські юридичні вирази та формули;

уміти читати латинською мовою; перекладати, аналізувати та розуміти нескладні юридичні тексти; працювати зі словником; правильно вживати латинські юридичні терміни, вирази та формули;

мати уяву про те, що латинська мова є основою міжнародної юридичної термінології, яка в свою чергу є складовою частиною сучасного правознавства.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розподіл навчального плану за темами

№ заняття	Назва теми практичного заняття	Розподіл навчального часу		
		Всього	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Латинський алфавіт. Наголос	3	2	1
2	Загальні відомості про граматичні категорії іменника. Перша відміна іменників	3	2	1
3	Загальні відомості про граматичні категорії дієслова. Час praesens indicativi activi. Imperativus praesentis	3	2	1
4	Друга відміна іменників	3	2	1
5	Прикметники 1–2 відміни. Присвійні займенники	3	2	1
6	Особові, зворотний, вказівні займенники	3	2	1
7	Час praesens indicativi passivi	3	2	1
8	Часи imperfectum et futurum I indicativi activi et passivi	3	2	1
9	Третя відміна іменників	6	4	2
10	Прикметники третьої відміни	3	2	1
11	Дієприкметник теперішнього часу активного стану	3	2	1
12	Ступені порівняння прикметників	3	2	1
13	Прислівник. Ступені порівняння прислівників	3	2	1
14	Четверта відміна іменників	3	2	1
15	П'ята відміна іменників	3	2	1
16	Час perfectum indicativi activi. Типи утворення перфекта та супіна	3	2	1
17	Час perfectum indicativi passivi	3	2	1
18	Часи plusquamperfectum et futurum II indicativi activi et passivi	3	2	1
19	Синтаксичний зворот accusativus cum infinitivo	3	2	1
20	Синтаксичний зворот nominativus cum infinitivo	4	2	2
21	Відкладені дієслова	4	2	2

Продовж. табл.

№ заняття	Назва теми практичного заняття	Розподіл навчального часу		
		Всього	Практичні заняття	Самостійна робота
22	Префіксальний спосіб утворення дієслів	4	2	2
23	Відносні займенники qui, quae, quod. Питальні займенники. Неозначені займенники	4	2	2
24	Числівники. Римський календар	4	2	2
25	Віддієслівний іменник. Віддієслівний прикметник	4	2	2
26	Умовний спосіб. Утворення часів	4	2	2
27	Значення кон'юктива у незалежних реченнях	4	2	2
28	Функції кон'юктива у підрядних реченнях. Правило послідовності часів	4	2	2
29	Підрядні речення мети, з'ясувальні, наслідкові	4	2	2
30	Підрядні речення часу, причини, допустові	4	2	2
31	Умовні періоди	4	2	2
	Всього	108	64	44

3. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Вступ. Латинський алфавіт. Наголос

Коротка історія латинської мови. Латина – мова римського права. Латинська мова в історії європейської культури. Виникнення романських мов. Вплив латинської мови на формування національних літературних мов Європи та створення інтернаціональної наукової лексики.

Латинський алфавіт і його виникнення. Фонема латинської мови та їх буквене позначення. Умовність сучасного читання латинських букв. Дифтонги. Диграфи. Приголосні. Вимова буквосполучень. Довгота і короткість складу. Правила наголошення. Музичний характер латинського наголосу.

Тема 2. Загальні відомості про граматичні категорії іменника. Перша відміна іменників

Категорія роду, числа. Латинська система відмінків. П'ять відмін латинських іменників, що визначаються за закінченням родового відмінка однини. Перша відміна іменників (*declinatio prima*): відмінкові закінчення *singularis, pluralis*. Особливості першої відміни.

Відмінювання дієслова *esse* (бути) у теперішньому часі. Будова речення з дієсловом-зв'язкою. Вираження заперечення.

Тема 3. Загальні відомості про граматичні категорії дієслова. Час *praesens indicativi activi*

Дієслівні категорії часу, особи, числа, стану, способу. Основні форми дієслова. Чотири дієвідмини латинського дієслова в залежності від закінчень основи інфекта. Теперішній час дійсного способу активного стану (*praesens indicativi activi*). Наказова форма теперішнього часу (*imperativus praesentis*). Дієслівне керування відмінками.

Тема 4. Друга відміна іменників

Друга відміна іменників (*declinatio secunda*): *singularis, pluralis*. Особливості іменників другої відміни.

Тема 5. Прикметники 1, 2 відміни. Присвійні займенники

Прикметники 1, 2 відміни: родові закінчення, відмінювання, узгодження з іменниками. Присвійні займенники (*pronomina possessiva*) та їх відмінювання.

Тема 6. Особові, зворотний, вказівні займенники

Особові займенники (*pronomina personalia*) першої та другої особи. Відмінювання особових займенників. Суплетивні відмінкові форми займенників як явище, властиве й іншим індоєвропейським мовам.

Зворотний займенник (*pronomem reflexivum*) третьої особи *se* та його відмінювання, тотожність форм однини і множини. Постпозиція прийменника *cum* з особовими та зворотним займенниками.

Вказівні займенники (*pronomina demonstrativa*): *is, ea, id; ille, illa, illud; iste, ista, istud*. Відмінювання та вживання вказівних займенників у функції особових займенників третьої особи.

Прийменники.

Тема 7. Час *praesens indicativi passivi*

Теперішній час дійсного способу пасивного стану (*praesens indicativi passivi*): утворення, відмінювання. Пасивна конструкція. Синтаксис відмінків при пасивній конструкції: *ablativus auctoris, ablativus instrumenti*.

Тема 8. Часи *imperfectum et futurum I indicativi activi et passivi*

Минулий час дійсного способу активного та пасивного стану (*imperfectum indicativi activi et passivi*): утворення, відмінювання. Відмінювання дієслова *esse* в *imperfectum*.

Майбутній час дійсного способу активного та пасивного стану (*futurum I indicativi activi et passivi*): утворення, відмінювання. Сполучники.

Тема 9. Третя відміна іменників

Третя відміна іменників (*declinatio tertia*). Типи іменників третьої відміни: приголосна, мішана, голосна групи. Сигматичний і асигматичний номінатив. Особливості відмінювання деяких іменників третьої відміни.

Тема 10. Прикметники третьої відміни

Прикметники з трьома, двома, одним закінченням. Відмінювання прикметників третьої відміни. Узгодження прикметників третьої відміни з іменниками.

Тема 11. Дієприкметник теперішнього часу активного стану

Утворення та відмінювання дієприкметника теперішнього часу активного стану (*participium praesentis activi*). Синтаксична роль його у реченні.

Тема 12. Ступені порівняння прикметників

Ступені порівняння прикметників (*gradus comparationis*): звичайний, вищий, найвищий. Особливості утворення ступенів порівняння деяких прикметників. Суплетивні ступені порівняння. Відмінювання прикметників у вищому та найвищому ступенях порівняння. Неповні ступені порівняння. Вживання відмінків при ступенях порівняння (*ablativus comparationis, genetivus partitivus*).

Тема 13. Прислівник. Ступені порівняння прислівників

Прислівник (*adverbium*). Самостійні та похідні прислівники. Деякі особливості в утворенні похідних прислівників. Утворення вищого та найвищого ступенів порівняння прислівників.

Тема 14. Четверта відміна іменників

Четверта відміна іменників (*declinatio quarta*): *singularis, pluralis*. Винятки, особливості відмінювання іменників четвертої відміни.

Тема 15. П'ята відміна іменників

П'ята відміна іменників (*declinatio quinta*): *singularis, pluralis*. Особливості іменників п'ятої відміни.

Тема 16. Час *perfectum indicativi activi*. Типи утворення перфекта і супіна

Утворення та відмінювання дієслів у минулому часі дійсного способу активного стану (*perfectum indicativi activi*). Відмінювання дієслова *esse* у *perfectum*. Найпоширеніші типи утворення перфекта та супіна.

Тема 17. Час *perfectum indicativi passivi*

Дієприкметник минулого часу пасивного стану (*participium perfecti passivi*): утворення, відмінювання. Минулий час доконаного виду дійсного способу пасивного стану (*perfectum indicativi passivi*): відмінювання.

Тема 18. Часи plusquamperfectum et futurum II indicativi activi et passivi

Давноминулий час дійсного способу активного стану (plusquamperfectum indicativi activi): утворення, відмінювання. Відмінювання дієслова *esse* у plusquamperfectum.

Майбутній час доконаного виду дійсного способу активного стану (futurum II indicativi activi) дієслів I–IV дієвідмін та дієслова *esse*.

Відмінювання дієслів у plusquamperfectum, futurum indicativi passivi.

Тема 19. Синтаксичний зворот accusativus cum infinitivo

Синтаксичний зворот знахідного відмінка з неозначеною формою дієслова (accusativus cum infinitivo). Найуживаніші дієслова, після яких вживається зворот *acc. cum inf.* Вживання займенників у звороті *acc. cum inf.* Утворення інфінитивів. Способи вираження теперішнього, минулого, майбутнього часів у звороті *acc. cum inf.*

Тема 20. Синтаксичний зворот nominativus cum infinitivo

Синтаксичний зворот називного відмінка з неозначеною формою дієслова (nominativus cum infinitivo). Найуживаніші дієслова, після яких вживається зворот *nom. cum inf.* Склад, переклад звороту. Деякі особливості вживання займенників у звороті *nom. cum inf.*

Тема 21. Відкладені дієслова

Відкладені дієслова (*verba deponentia*): відмінювання. Словникова форма відкладених дієслів. Особливості у значенні та вживанні відкладених дієслів.

Тема 22. Префіксальний спосіб утворення дієслів

Найуживаніші префікси та їх значення. Дієслова, похідні від дієслова *sum, fui, esse* (бути). Відмінювання дієслів похідних від дієслова *esse*. Особливості відмінювання та перекладу складених дієслів. Відмінювання дієслова *eo, ire* (йти). Утворення дієслів руху від дієслова *ire* у поєднанні з префіксами.

Тема 23. Відносний займенник *qui, quae, quod* (який, яка, яке)

Відносний займенник (*pronomen relativum*): відмінювання. Питальні займенники. Неозначені займенники, їх відмінювання, вживання.

Тема 24. Числівники. Римський календар

Числівники (*numeralia*). Кількісні та порядкові числівники. Відмінювання кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Узгодження кількісних числівників з іменниками. Розділові та прислівникові числівники. Вживання відмінків при числівниках. Римські цифри. Римські міри і гроші. Римський календар.

Тема 25. Віддієслівний іменник. Віддієслівний прикметник

Віддієслівний іменник (*gerundium*): утворення, відмінювання, переклад. Значення та вживання відмінків герундія.

Віддієслівний прикметник (*gerundivum*): утворення, відмінювання, переклад. Описова дієвідміна пасивного стану (*coniunctio periphrastica passiva*): конструкція герундива з дієсловом – зв'язкою *esse* для вираження необхідності виконання дії.

Тема 26. Умовний спосіб. Утворення часів

Умовний спосіб (*modus coniunctivus*), його значення. Утворення часів кон'юнктива: *praesens, imperfectum, perfectum, plusquamperfectum coniunctivi*. Форми умовного способу дієслова *esse*.

Тема 27. Значення кон'юнктива у незалежних реченнях

Вираження заохочення, наказу, заборони, побажання, можливості виконання дії, сумніву, припущення за допомогою кон'юнктива у незалежних реченнях.

Міжнародний студентський гімн "*Gaudeamus*". Історія створення, переклад пісні.

Тема 28. Функції кон'юнктива у підрядних реченнях. Правила послідовності часів

Вживання часів кон'юнктива та його значення у підрядних ре-

ченнях. Правило послідовності часів (*consecutio temporum*): відображення залежності вживання умовного способу у підрядних реченнях від присудка головного речення та співвідношення дій.

Тема 29. Підрядні речення мети, з'ясувальні, наслідкові

Підрядні речення мети – *ut(ne) finale*. Підрядні з'ясувальні речення – *ut(ne) obiectivum*. Підрядні наслідкові речення – *ut consecutivum*.

Тема 30. Підрядні речення часу, причини, допустові

Підрядні речення часу із сполучником *cum*: *cum temporale*, *cum historicum*. Підрядні речення часу з іншими сполучниками. Підрядні речення причини із сполучником *cum*: *cum causale*. Підрядні речення причини з іншими сполучниками.

Підрядні допустові речення із сполучниками *ut*: *ut concessivum*; *cum*: *cum concessivum*. Підрядні допустові речення з іншими сполучниками.

Тема 31. Умовні періоди

Умовні періоди: *modus realis*, *modus potentialis*, *modus irrealis*.

4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Робота над граматичним матеріалом

Граматична будова латинської мови є флективно-синтетичною. Для нього властива розвинута система відмінювання, тому при вивченні морфології особливу увагу слід приділяти типам відмінювання іменників, прикметників, займенників, числівників та дієслів. Для засвоєння всіх типів відмінювання необхідно вміти правильно визначати основу слова та знати формотворчі морфеми всіх частин мови. Ця робота повинна базуватися не лише на знанні теоретичного матеріалу, але й на практичному застосуванні отриманих знань.

Робота над морфологією поєднується з вивченням синтаксису (простого і складного речень, та синтаксичних конструкцій типу частиноподібних й інфінитивних зворотів).

Граматика є системою взаємопов'язаних правил, а недостатньо стійке засвоєння хоча б одного з них може ускладнити вивчення її нових розділів. Тому роботу над новими граматичними темами слід розпочинати з повторення вже вивченого однотипного матеріалу та намагатися виявляти загальні закономірності.

Робота над лексикою

Латинська лексика являє собою чітко виражену систему з певними закономірностями морфологічного та семантичного розвитку що слід враховувати при організації роботи над словниковим складом латинської мови. Цілеспрямоване та систематизоване вивчення основ словникового складу повинне мати місце в елементарному курсі латинської мови, а знання основних способів словотворення (в першу чергу, морфологічного словотворення) дає можливість простежити системний характер латинської лексики.

Словотворчі морфеми, що надають слову певні семантичні відтінки, чітко виявляються в межах словникового гнізда. Знання найбільш продуктивних кореневих слів та вживаних префіксів і суфіксів допомагає швидше орієнтуватися у словниковому матеріалі, виробляє навички словотворчого аналізу слова, сприяє усвідомленому запам'ятовуванню та в цілому розширює словниковий запас студента.

Робота з латинським словом повинна бути спрямована не лише на визначення його морфологічних ознак і семантики, але й на зіставлення із запозиченими від нього словами у сучасних мовах. Слід пам'ятати, що латина відігравала і відіграє велику роль у розвитку та збагаченні словникового складу сучасних європейських мов і разом з давньогрецькою є основним джерелом творення термінології у всіх галузях науки та соціально-політичної лексики.

Заняття з латинської лексики займають обов'язкове місце на всіх етапах курсу латинської мови, тому до контрольних робіт включені різного виду завдання з лексики. Крім того, кожен студент повинен вести індивідуальний словник, дотримуючись загальноприйнятих правил запису слів.

1. Іменники записуються у двох формах: називному та родовому відмінках, оскільки закінчення родового відмінка вказує на тип відмінювання іменника. Родовий відмінок записується скорочено у вигляді закінчень і лише у імеників III відміни наводиться повністю

або у вигляді кінцевої частини основи з закінченням. Біля кожного іменника вказується рід. Наприклад *persona*, ае f-особа; *servus*, і m-раб; *casus*, us m-випадок; *dies*, еі f-строк; *crimen*, ініs n-злочин.

2. Прикметники записуються у трьох родових формах, при цьому прикметник чоловічого роду записується повністю, а жіночого та середнього роду скорочено у вигляді закінчень (наприклад *longus*, а, um-довгий) або у вигляді кінцевої частини основи з закінченням (наприклад: *niger*, *gra*, *grum* – чорний; *acer*, *cris*, *cre* – гострий). У прикметників III відміни двох закінчень повністю записується спільна форма чоловічого та жіночого роду, а середнього лише закінчення, наприклад *brevis*, е-короткий. У прикметників III відміни одного закінчення разом зі спільною формою для всіх родів наводиться родовий відмінок, зазвичай у скороченому запису, наприклад *felix*, ісіs – щасливий.

3. Займенники записуються у трьох родових формах, за винятком присвійних, наприклад: *is*, *ea*, *id* – цей, ця, це, але *meus*, а, um – мій.

4. Числівники, які відмінюються за родами, записуються як прикметники, наприклад *primus*, а, um – перший.

5. Дієслова записуються у чотирьох основних формах, наприклад: *lego*, *legi*, *lectum*, *legere* – читати. Іноді можливий скорочений запис, наприклад: *accuso*, *avi*, *atum*, *are* – звинувачувати. У деяких словниках замість четвертої форми, тобто інфінітиву, а іноді й поруч з нею наводиться цифрове позначення дієвідміни, наприклад: *amo*, *avi*, *atum*, *are*,¹ або *amo*, *avi*, *atum*,¹ – любити. Дієслова I та IV дієвідмін, які здебільшого є стандартними дієсловами, у деяких підручниках та словниках подаються у скороченому записі: наводиться перша основна форма і поруч цифрове позначення дієвідміни, наприклад: *audio*,⁴ (= *audio*, *ivi*, *itum*, 4) – слухати. Якщо дієслово не має однієї з основних форм (частіше за все супіна), у словниковому записі робиться прочерк, наприклад: *timeo*, *ui*, 2 – боятися.

6. Прийменники слід записувати з позначенням відмінка, з яким вживається цей прийменник, наприклад: *contra* (з acc.) – проти; *sine* (з abl) – без.

В індивідуальний словник необхідно виписувати всі вказані в учбовому словнику значення латинського слова, вибираючи одне з них в залежності від змісту всього речення.

Однією з форм засвоєння латинської лексики є запам'ятовування крилатих виразів. Вони широко вживаються у політичній, науковій, художній літературах та стали міжнародним здобутком.

Опановування методики роботи над латинським текстом та його перекладом – одна з головних задач елементарного курсу латинської мови. Обов'язковою умовою результативної роботи над перекладом латинського речення є постійна координація граматичного аналізу кожного члена речення з роботою зі словником. Правильне визначення граматичної форми слова у тексті є не лише основним способом виявлення синтаксичних відносин слів у реченні, але й умовою правильного знаходження слова у словнику, а це у свою чергу обумовлює правильність й точність перекладу речення в цілому.

У синтаксичному аналізі речення певну допомогу можуть надати деякі тенденції у розташуванні слів, хоча у латинській мові не має суворих правил їх порядку. В простому реченні підмет часто знаходиться на початку речення, а дієслово-присудок наприкінці.

Другорядні члени речення розташовуються у безпосередній близькості до свого головного члена речення. Означення, узгоджене та неузгоджене, зазвичай знаходиться після означувального слова (підмета або додатка). Прямий та непрямий додаток, а також обставини тяжіють до свого синтаксичного центру, тобто присудка.

Аналіз простого речення рекомендується починати з присудка, оскільки при особовій формі дієслова першої та другої особи, як правило, відсутній підмет у формі особового займенника. Наприклад: *Laborare debemus* – Ми повинні працювати. Присудок *debemus* виражено дієсловом першої особи множини, тому підмет "ми" лексично у латинському реченні відсутній.

Переклад латинського речення не вимагає буквальної передачі форми слова й порядку слів. Навпаки, для правильного літературного перекладу на українську мову необхідно співвідносити особливості латинського речення з граматичними та стилістичними нормами української мови. Це в першу чергу стосується синтаксису відмінків, деяких синтаксичних: інфінітивних та партиципiальних конструкцій, а також синтаксису складного речення.

В методичних вказівках матеріалом для перекладу служать окремі речення, відібрані у відповідності з конкретними граматичними темами, а також адаптовані тексти, що охоплюють вивчений на даному етапі матеріал.

5. ЗАВДАННЯ ДО ТЕМ

Тема 2–3

PRAESENS INDICATIVI ACTIVI. IMPERATIVUS PRAESENTIS. DECLINATIO PRIMA

Перекладіть речення

1. Bene laboramus. 2. Libenter legimus et scribimus. 3. Cur male scribitis? 4. Bene lego. 5. Male scribis. 6. Bene discere debetis. 7. Cur male audis? 8. Festina lente. 9. Audi et tace. 10. Nolite clamare. 11. Quid legis? 12. Noli male laborare. 13. Nolite male scribere. 14. Noli dicere, si tacere debes. 15. Quod agitis, bene agite. 16. Philosophia est magistra vitae. 17. In terra est vita, in luna non est. 18. Via antiqua est via tuta. 19. Ira est causa iniuriae. 20. Amat victoria curam. 21. Incolae terrae naturam superant. 22. Etiam bestiae memoriam habent. 23. Aquila non captat muscas. 24. Ad stellas via longa est. 25. Sine amicitia vita est nulla. 26. Causa magnae gloriae Romae antiquae est audacia incolarum. 27. Scientia potentia est. 28. Amicitia vitam ornat. 29. Non est facile mutare naturam. 30. Exceptio firmat regulam.

Перекладіть тексти

DE ITALIA

Italia est terra Europae et patria linguae Latinae. Italia insulas habet. Sicilia est insula Italiae. In ora Siciliae est Aetna. Incolae Italiae sunt agricolae. Incolae insularum et orarum Italiae plerumque sunt nautae. Italia est patria poetarum. In Italia est Roma.

DE SICILIA

Sicilia est magna insula Europae, inter Italiam et Africam sita. Incolae Siciliae agricolae et nautae sunt. Agricolae arant et colunt terram, nautae navigant. Sicilia admodum fecunda est. Sicilia etiam uvis clara est. In oris Siciliae multae coloniae Graecae sunt. Syracusae sunt oppidum Siciliae.

ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ. ПРИКМЕТНИКИ І, II ВІДМІНИ. ПРИСВІЙНІ ЗАЙМЕННИКИ

Перекладіть речення

1. Suus rex reginae placet. 2. Inter dominum et servum nulla amicitia est. 3. Advocatus reum defendit. 4. Arbitri reos aut condemnant aut absolvunt. 5. Candidatus togam candidam gerit. 6. Ignorantia non est argumentum. 7. Femina in familia viri sui locum filiae obtinet. 8. Lucius Titus, dominus fundi servum emit et pecuniam Publio Sempronio dat. 9. Sine pretio nulla venditio est. 10. Non muri, sed viri sunt praesidia oppidorum. 11. Propium solum venditis. 12. Bellum, quod populos oppressos liberat, iustum et necessarium est. 13. Inter caecos -monoculus rex. 14. Si amicus meus es, tui amici mei sunt. 15. Iudicare munus publicum est. 16. Pericula amicorum nostrorum nostra sunt. 17. Vicinus meus aquam per fundum suum ducit.

Перекладіть текст

FAMILIA ROMANA

Vir Romanus de familia Romana narrat: "In familia nostra non solum dominum dominaeque, pueros puellasque, sed etiam servos videmus. Nonnulli servi sunt ministri, alii magistri. Servi docti saepe magistri liberorum nostrorum sunt." Unus e servis narrat: "Domini in nos, servos, semper severi sunt. Nullus servus dominum suum amat. Dominus noster nunquam dicit: "Laudo vos, servi: industria vestra me delectat. "Domina nostra etiam mala est, liberos nostros nunquam laudat."

Тема 6

ОСОБОВІ ТА ЗВОРОТНИЙ ЗАЙМЕННИКИ. ВКАЗІВНИЙ ЗАЙМЕННИК is, ea, id

Перекладіть речення

1. Homo ego sum, homo tu es. 2. Vos, Quirites, quoniam iam nox est, in vestra tecta discedite. 3. Si vos valetis bene est, ego valeo. 4. Meus filius servit tibi et tuus filius mihi. 5. Scientia nobis lucet sicut stella in via.

6. Tecum una laboro. 7. Et tu, Brute, contra me? 8. De vobis et liberis vestris cogitate. 9. Quid est amicus? Alter ego. 10. Bestia se defendit. 11. Qui non est nobiscum adversus nos est. 12. Vir doctus in se semper divitias habet. 13. Si iudicas, cognosce, si regnas, iube. 14. Libenter homines id, quod volunt, credunt. 15. In personam actio adversus eum locum habet, qui obligatus est nobis. 16. Vita aliorum est nobis magistra. 17. Vobiscum societas mihi est. 18. Omnia mea mecum porto. 19. Filiam meam ei viro trado. 20. Multos inimicos Romani in ea pugna occidunt. 21. Hodie mihi, cras tibi.

Перекладіть текст

DE SUEBIS

Gaius Julius Caesar in libri suo "Commentarii de bello Gallico" vitam populorum antiquorum describit. In quarto eius "Commentariorum" libro de Suebis legimus. Suebi Germaniae incolae bellicosi, centum pagos habent. Quotannis alii in armis sunt, alii domi manent et se atque armatos alunt et agros colunt. Sed privati ac separati agri apud eos nulli sunt neque uno in loco manent. Cibus durum edunt et cotidie se in bello exercent.

Тема 7

PRAESENS INDICATIVI PASSIVI. INFINITIVUS PRAESENTIS PASSIVI

Перекладіть речення

1. Instrumenta et arma e ferro parantur. 2. Etiam magna regna delentur. 3. Ager ab agricolis arantur. 4. Avaritia neque copia neque inopia minuitur. 5. Tertium non datur. 6. Nunquam periculum sine periculo vincitur. 7. Sine causa a te accusor. 8. Amicus meus Lucius vocatur, ego vocor Marcus et tu? 9. Troia a Graecis expugnatur. 10. A meis amicis defendor. 11. Oppida vestra bene muniuntur. 12. Ab improbis viris laudari honestum non est. 13. Imperitia culpa adnumeratur. 14. Oppidum incendio deletur. 15. Patria in periculis a viris defendi debet.

Перекладіть текст

DE MINERVA

Minerva dea sapientiae, belli et armorum est. Ex cerebro Iovis

(Юпітера) nata ceteras deas consilio et prudentia praestat. Minerva a Graecis Athenarum patrona putatur. Attica tota in Minervae tutela est. Ceterae deae sunt Iuno, nuptiarum dea, Diana, regina silvarum, agriculturae dea.

Замініть активну конструкцію пасивною, а пасивну – активною:

Agricolae agrum colunt. Murus oppidum cingit. Vita amicitia ornatur. Pueri a magistro laudatur.

Тема 8

IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI. FUTURUM I INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI. IMPERATIVUS FUTURI

Перекладіть речення

1. Reus culpam suam negabat. 2. Servi dominis suis serviebant. 3. Culpam nostram negabamus. 4. In familia Romana primum locum vir obtinebat, qui pater familiae appellabatur. 5. Apud Romanos multi servi in ludis gladiatoriiis exercebantur. 6. Apud Romanos mortui plerumque cremabantur. 7. Homo liber nullo pretio aestimatur (Paul). 8. Inimici a Romanis vincebantur. 9. Romani multa bella gerebant, post victoriam multi captivi pro servis Romam ducebantur. 10. Cur non respondebatis? 11. Verum amicum pecunia non parabis. 12. Si fortiter pugnabitis, patriam servabitis. 13. Quod hodie non est, cras erit. 14. Sine iustitia nihil valebit prudentia. 15. Marcus servus meus liber esto. 16. Id consilium pro certo habetote. 17. Nemo nostrum amico auxilio negabit.

Перекладіть текст

DE BELLIS

Antiqui Graeci et Romani bella gerebant, terras populorum vicinorum invadebant, incolas interficiebant aut captivos secum asportabant; victos premebant. In numero servorum apud Graecos multi captivi erant. Nobis autem bella odiosa sunt. Itaque bella vitabimus, iustitiam atque amicitiam inter populos colemus, pacem (мир) defendemus. Vita nostra pulchra erit.

DECLINATIO TERTIA

Перекладіть речення

1. Lex videt iratos, irati legem non vident. 2. In potestate nostra sunt liberi nostri. 3. Mores populorum antiquorum varii erat. 4. Magna est vis consuetudinis. 5. Homo probus timet dedecus sceleris, homo improbus timet poenam sceleris. 6. Amici – fures temporis. 7. Legibus servire debemus. 8. Leges Romanorum severae erant. 9. Vox populi – vox veritatis. 10. Matrimonium solidum est, si mutua voluntate iungitur. 11. Civitati cum civitate semper concordia esse debet. 12. Interdum sub nomine pacis bellum occultatur. 13. Fur furem, lupus lupum cognoscit. 14. Scire leges non est verba earum tenere, sed vim ac mentes. 15. Aqua et panis est vita canis. 16. Pax mater atrium appellatur.

Перекладіть тексти

DE CICERONE

Multi sunt oratores clari Graecorum et Romanorum. In numero clarorum oratorum Romanorum erat et Cicero. Cicero non solum egregius orator erat, sed etiam clarus scriptor Latinus. Libri Ciceronis varii sunt, nam vir erat doctus. Libri Ciceronis de philosophia et de eloquentia et de arte orationis noti sunt.

DE ARCE CAPITOLINA

Arx Capitolina sita erat in monte Capitolino. Arx muros firmos et altos habebat; sita erat in media urbe, erat praesidium et refugium civium in bello et in periculis. In arce Capitolina magnificum templum Jovis erat. Custodes arcis Capitolinae et aliarum atrium milites erant. In arcibus firmis vita omnium civium et aliorum hominum tuta erat.

Тема 10–11

ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ. ДІПРИКМЕТНИКИ ТЕПЕРШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ

Перекладіть речення

1. Sociale animal est homo. 2. Patria est communis omnium civium parens. 3. Omnis definitio in iure civili periculosa est. 4. Quod attinet ad

ius civile, servi pro nullis habentur, quod ad ius naturale attinet, omnes homines aequales sunt. 5. Terra communis possessio omnium laborantium. 6. Homo verum non dicens, saepe multa mala sibi parat. 7. Ad impossibilia nemo obligatur. 8. Nulla lex satis commoda omnium est. 9. Arma in armatos capere iura sinunt. 10. Bellum omnium contra omnes. 11. Mendaci homini non crede! 12. Nil agentis dies longus est. 13. Dives est, qui sapiens est. 14. Timeo Danaos et dona ferentes.

Перекладіть текст

DE GALLIS

Caesaris tempore in Gallia duo genera hominum erant, qui aliquo erant honore: druides et equites. Plebs enim servorum paene loco habebatur; itaque sors plebis gravis et tristis erat. Homines, cum ingenti tributo aut gravi iniuria premebantur, in servitutem se nobilibus dabant. Fortuna nobilium felix erat. Plebs magno et gravi onere vectigalium premebatur, druides autem omnibus tributis et militia liberi erat. Druides sacrificia publica et privata curabant et de omnibus controversiis publicis et privatis decernebant. Homines scelere inquinati a druidibus afficiebantur. De Gallorum moribus multa in Caesaris libro, qui "Commentarii de bello Gallico" inscribitur, legitis.

Тема 12–13

СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ.

ПРИСЛІВНИКИ

Прочитайте та перекладіть речення

1. Libertas, leges et pax sunt optima bona. 2. Pax melior est bello. 3. Consul, praetor, censor magistratus maiores erant, ceteri magistratus minores. 4. Impunitas semper ad deteriora invitat. 5. Aliena vitia videre facillimum est. 6. Nihil est ceterior quam mens humana. 7. Saepe initium difficilium est quam finis laboris. 8. Gravissimum est imperium consuetudinis. 9. Facilius est dicere quam agere.

Перекладіть тексти

DE VARIETATE MORUM

Magna est varietas morum populorum. Ut regiones dissimillimae sunt, ita mores incolarum dissimillimi sunt. Aliis temporibus populis alii mores sunt. Dissimillimi erant mores Germanorum et Romanorum.

Romani magnificentissima aedificia et celeberrimas urbes habebant; domus Germanorum humillimae et angustissimae erant. Nonnullae gentes Germanorum temporibus Caesaris certas sedes non habebant. Romani habebant templa pulcherrima et simulacra deorum pretiosa, Germani simulacra et imagines deorum non habebant (Tacitus)

APTE DICTUM

Lentulus, Ciceronis gener, humillima erat figura et maxime exiguo corpore. Longissimo gladio aliquando cinctus in foro ambulabat. Tum Cicero: "Quis, – inquit, – generum meum ad gladium alligavit?"

NUMMI ROMANORUM

Nummi Romanorum erant aenei, argentei et aurei. Usuatissimi nummi apud Romanos fuerunt hi: as, sestertius, et denarius. As erat nummus aeneus, moneta minima. Nummus asse maior erat sestertius, id est libra, et semis, unde signum. Quique asses pares erant duobus sestertiis; decem asses – denario. Denarius erat nummus argenteus.

Тема 14–15

DECLINATIO QUARTA. DECLINATIO QUINTA

Перекладіть речення

1. Nihil semper suo statu manet. 2. Usus est unus legum corrector. 3. Leges a magistratibus custodiuntur. 4. Parva domus- parva cura. 5. Sententiae nostrae magnum in senatu pondus habent (Cicero). 6. Longae sunt regibus manus. 7. Litterarum radices amarae, fructus dulces sunt. 8. Canes sunt custodes domorum nostrorum. 9. Magni sunt honores magistratuum Romanorum. 10. In re publica Atheniensium magna erat discordia civium. 11. Bellum atrox erat causa perniciiei civitatis.

Перекладіть тексти

DOMUS ROMANORUM

Domus multorum Romanorum parvae erant. Divites Romani non in urbe, sed in oppidis Romae finitimis et in oppidis ad mare sitis pulchras domus sibi aedificabant. Multas domus urbium Romanorum porticus amplae ornabant. In media domo erat atrium. In medio atrio domus

Romanae plerumque fons parvus erat. In atrio Romani simulacra deorum et imagines maiorum clarorum habebant.

DE ROMA ANTIQUA

Roma condita est in Latio, in sinistra ripa fluvii Tiberis, saeculo octavo ante aeram nostram. Initio parvum oppidum fuit; incolae in casis habitabant; non altus murus praesidio erat. Victus asper fuit: rustica negotia erant praecipua, praeterea perpetua bella cum finitimis populis imminebant.

Тема 16–17

PERFECTUM INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI

Перекладіть речення

1. Graeci Troiam expugnaverunt, urbem concremaverunt, incolas fere omnes necaverunt. 2. Romani Ciceronem consulem, postquam civitatem Romanam servavit, patrem patriae nominaverunt. 3. Xerxes Athenas incendio delevit. 4. Romulus, Martis filius, Urbem condidit et multos annos regnavit. 5. Cicero tres libros de officiis scripsit. 6. In summo apud Graecos honore geometria fuit. 7. Socrates dum vixit, iuvenes docuit. 8. Cicero consul a senatoribus Romanis pater patriae nominatus est. 9. Captivi militum praeda fuerunt. 10. Oculis magis, quam auribus, crediderunt. 11. Semper amavi M.Brutum propter ingenium, probitatem et constantiam. 12. Augustus Iuliam filiam in matrimonium dedit Agrippae. 13. Dolo malo fecisti. 14. Gallia est omnis divisa in partes tres. 15. Oppidum captum est cum ingenti praeda. 16. Consilia nostra subito mutata sunt.

Перекладіть текст

DE CIVITATE ROMANORUM

Romani initio reges habuerunt, ad arbitrium suum civitatem regebant. In rebus gravioribus reges convocabant consilium, quod ex viris clarissimis et videlicet potentissimus constabat. Nomen ei consilio senatus fuit. Sed ob nimiam ultimi regis superbiam Romani eum ex urbe expulerunt. In eius locum populus duos consules creavit et eis totum id imperium, quod antea reges habuerant, mandavit. Ex eo tempore populus quotannis consules creabat. In manibus eorum summa potestas in pace

et summum imperium in bello erat. Ut antea reges, sic tum consules senatum convocabant, cuius curae populus res sacras, pecuniam publicam, belli pacisque consilia mandaverat. Ipse autem populus magistratus creabat, in gravissimis causis ius dicebat, leges iubebat; ad eas res comitiis in campum Martium conveniebat. Talem formam res publica Romanorum per quinque fere saecula servavit. Paulo ante aeram nostram principatum obtinuit Augustus, qui fuit primus imperator Romanorum.

Тема 18

PLUSQUAPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI. FUTURUM II INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI

Перекладіть речення

1. Caesar constituerat legatos ad Ariovistum mittere. 2. Stultissima hominis incauti excusatio est: "Non putaveram". 3. Postquam Philippus occisus erat, Alexander ab exercitibus rex appellatus est. 4. Manlius Torquatus filium suum necavit, quia contra imperium cum inimicis pugnaverat. 5. Non credam, dum audivero. 6. Si semper verum dixeris, omnes tibi credent. 7. Si te rogavero aliquid, nonne respondebis. 8. Sententiam mutabitis, si omnia audiveritis. 9. Si hostes oppidum expugnaverint, delebunt. 10. Liberi praesidio erunt, si bene educati erunt. 11. Tibi scribam, si otium habuero.

Перекладіть тексти

APTE DICTUM

– Homo quidam servum genere Lacedaemonium interrogavit: "Probusne eris, si te emero?" At ille: "Etiam, si non emeris".

– Leonidas, rex Lacedaemoniorum, regi Persarum, qui scripserat: "Mitte arma!" rescripsit: "Veni et sume!"

DE ASINO ET EQUO

fabula

Asinus sacrinis onustus equum rogavit: "Porta partem oneris!" Equus autem asini preces repudiavit. Paulo igitur post asinus nimio onere et labore et labore fatigatus in via corruit et animam efflavit. Tum agitator omnibus sacrinis, quas asinus portaverat, atque insuper pelle asini oneravit.

ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO. NOMINATIVUS CUM INFINITIVO

Перекладіть речення

1. Notum est scientiam potentiam esse. 2. Scimus Ciceronem clarum oratorem esse. 3. Populi antiqui putabant Oceanum terram cingere. 4. Caesar scribit Gallos fortiter pugnare. 5. Qui tacet, consentire videtur. 6. Fortis ac vehemens orator existimatur esse C. Gracchus. 7. Legem brevem esse oportet. 8. Thales, philosophus Graecorum, docebat ex aqua constare omnia. 9. Aiunt homines plus in alieno negotio quam in suo videre. 10. Augustus carmina Vergilii cremari contra eius testamentum vetuit. 11. Germani antiqui, ut Caesar narrat, vinum ad se importari vetabant. 12. Populi antiqui credebant multos deos mundum regere. 13. Consuetudo et mos vim legis habere videntur. 14. Notum est amorem caecum esse. 15. Scio me nihil scire. 16. Video vos esse viros bonos. 17. Volo te felicem esse. 18. Te hominem esse memento.

Перекладіть текст

APTE DICTUM

– "Omnes, – inquit Alexander Magnus postquam vulneratus est, – iurant me Jovis esse filium, sed vulnus hominem esse me clamat." – Demostheni fur quidam rem pretiosam arripuit; qui captus est ita se defendere studebat: "Nesciebam id tuum esse." Cui Demosthenes: "At id tuum non esse satis sciebas."

Утворіть від сентенцій за допомогою звороту *notum est* речення з *accusativus cum infinitivo*:

Historia est magistra vitae. Semper avarus eget.

Утворіть від сентенцій речення з *nominativus cum infinitivo*:

Amat victoria curam. Repetitio est mater studiorum.

ЧИСЛІВНИКИ

Перекладіть речення

1. Duae res sunt, quae homines ad malefícium impelunt: luxuria et avaritia. 2. Nemo potest duobus dominis pariter servire. 3. Actionum

genera sunt duo: in rem, quae dicitur vindicatio et in personam, quae conditio appellatur. 4. Leges omnium salutem singulorum salutem anteposuerunt. 5. Unus pro omnibus et omnes pro uno. 6. Tertium non datur. 7. Quinque aureos dare spondes? (Inst.Iust.) 8. Furtorum duo genera sunt: manifestum et nec manifestum. 9. Decem tribuni plebis, consules duo, decem et octo praetores, sex aediles in civitate ius reddebant (Pomponius). 10. Unum castigabis, decem emendabis. 11. Duo non faciunt collegium. 12. Prima Ciceronis oratio in Catilinam habita est in senatu a.d. VI. Idus. Novembres anno DCXC ab Urbe condita (LXIII ante aeram nostram). 13. Ab uno crimine disce omnes.

Перекладіть текст

DE DIEBUS ET MENSIBUS.

Antiquissimis temporibus apud Romanos annus fuit decem mensium.

Primo mensi nomen fuit Martius, secundo – Aprilis, tertio – Maius, quarto – Iunius, quinto – Quintilis, sexto – Sextilis, septimo – September, octavo – October, nono – November, decimo – December. Numa, secundus rex Romanorum, numerum mensium duobus auxit, quorum nomina sunt Ianuarius et Februarius et ordinem mensium mutavit. Postea Romani Quitlem mensem Julium, Sextilem Augustum nominaverunt, Julio nomen est a Julio Caesare, Augusto – ab Augusto imperatore. Mensis triginta aut triginta unum, solus Februarius duodetriginta aut undetriginta dies continet.

Nomina dierum apud Romanos erant: dies Solis, dies Lunae, dies Martiis, dies Mercurii, dies Jovis, dies Veneris, dies Saturni. Primum diem mensis Romani Kalendas appellabant. Kalendis Januariis initium anni novi est. Hora est vicesima quarta pars diei.

Тема 25

GERUNDIUM. GERUNDIVUM

Перекладіть речення

1. Non est tempus plura narrandi. 2. Hominis mens discendo alitur et cogitando. 3. Semper necessitas probandi incubit illi, qui agit. 4. Sola cogitatio furti faciendi non facit furem. 5. Prohibenda maxime est ira in puniendo. 6. Consilia prudentium virorum audienda sunt. 7. Nulla possessio, nulla vis auri et argenti plus, quam virtus aestimanda est.

8. Modus in omnibus rebus tenendum est. 9. Nihil sine ratione faciendum est. 10. Ius edicendi habent magistratus populi Romani. 11. Breve tempus aetatis satis longum est ad bene honesteque vivendum. 12. Deliberandum est diu, quod statuendum est semel. 13. Equi donato dentes non sunt inspiciendi. 14. Errando discimus. 15. Nihil agendo male agere discimus. 16. Verbis nummis utendum est. 17. Ars bene educandi liberos difficilis est. 18. Omnibus nobis obtemperandum est legibus patriae nostrae. 19. Fugienda semper iniuria est. 20. Acerrimus omnibus nostris sensibus est sensus videndi.

Перекладіть текст

DE HERODOTO

Herodotus Halicarnassius discendi causa terras remotissimas peragravit, multa enim discimus peregrinando et videndo et audiendo. Inerat in eo studium peregrinandi maximum. Herodotus in Aegyptum venit. Ibique a sacerdotibus multa didicit. Aegypti enim scribendi, pingendi, sculpendi periti erant. Inde ad Phoenices pervenit, a quibus ars scribendi inventa est.

6. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ ТА ТЕСТИ

Варіант 1

1. Визначте дієвідміну дієслів: sedere, domare, sentire, credere, venire.

2. Провідмініяйте словосполучення: servus timidus, fundus magnus, femina Romana, oppidum clarum.

3. Провідмініяйте дієслова у praesens, imperfectum, futurum I indicativi activi: absolvere, vetare, videre, venire.

4. Перекладіть українською мовою наступні юридичні терміни: locus delicti, dolus malus, culpa lata, persona grata, uti possidetis.

Варіант 2

1. Провідмініяйте дієслова у praesens, imperfectum, futurum I indicativi passivi: occupare, punire, defendere, amare, audire.

2. Провідмініяйте словосполучення: miles fortis, crimen crudele, praetor urbanus, homo honestus.

3. Перекладіть латинською мовою юридичні терміни: цивільне право, право народів, обмеження правоздатності.

Варіант 3

1. Утворіть ступені порівняння від прикметників: *honestus, fortis, miser, clarus, dives, bonus, malus*.

2. Утворіть прислівники та ступені порівняння від прикметників: *malus, bonus, impunus, celer, levis, brevis*.

3. Запишіть числа римськими цифрами: 1945, 1756, 25678, 1349.

4. Перекладіть латинською мовою юридичні терміни: закон громадянства, закон прапора, закон місця проживання, місце злочину, склад злочину.

Варіант 4

1. Утворіть герундій та герундив від дієслів: *vivere, navigare, dominare, laudare, iudicare, signare, disputare*.

2. Провідмінійте дієслова у *perfectum indicativi activi*: *scribere, dare, nominare, legere*.

3. Утворіть дієприкметники теперішнього часу активного стану від дієслів: *clamare, accusare, cogitare, venire, vendere, emere*.

4. Перекладіть українською мовою юридичні терміни: *nemo debet bis puniri pro uno delicto, ambitus, alibi, ius talionis, de iure, de facto*.

Завдання до тексту "Res corporales et incorporeales"

1. Доповніть речення.

Res corporales hae sunt,...

Res incorporeales...

2. Розподіліть слова за групами: *pecunia, servitutes, fundus, homo,*

<i>Res corporales</i>	<i>Res incorporeales</i>	
		<i>obligatio, vestis, usus-fructus, ius hereditatis.</i>

3. Визначте:

а) правильний переклад дієслів:

consisto, ere

могти

voco, are

бути зобов'язаним

pertineo, ere

відноситися

possum, posse

знаходитися

debeo, ere

утримувати, містити

tango, ere

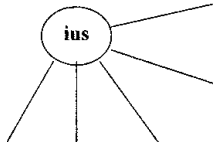
торкатися

contineo, ere

називати

б) в якому стані вони вживаються в тексті: *activum, passivum*?

4. Знайдіть, які види права вживаються в тексті, та перекладіть їх.

5. Скільки разів в тексті вживається слово *ius* – право, в яких відмінках та числі?

6. Яке значення в тексті має слово *res*?

Завдання до тексту "*Res Mancipi et nec Mancipi*"

1. Додайте пропущені слова.

Omnes... aut Mancipi sunt aut nec Mancipi. Mancipi res sunt omnia..., tam rustica – qualis est..., quam urbana – qualis est..., item..., et... .

quadrupedes
servitutes
res
fundus
domus
praedia
servi

2. Змініть число.

Iura, boves, traditionem, venditionis, causa, donatione.

3. Розподіліть слова за групами:

aurum, fundus, servus, argentum, vestis, equus, domus, via, iter, actus, aqueductus.

Res Mancipi	Res nec Mancipi

4. Знайдіть слова.

f	i	t	s	o	l	u	m
u	r	b	a	n	u	s	a
n	o	m	n	i	s	i	g
d	o	m	u	s	e	v	n
u	v	e	l	u	t	e	u
s	i	s	e	r	v	u	s

5. *Доповніть речення:*

1. Jura praedorium rusticorum appellatur...
2. Boves, muli, equi, asini sunt...
3. Via, iter, actus, aquaeductus sunt...
4. Vestis vel aurum vel argentum sunt...

Завдання до тексту "De fontibus iuris Romani"

1. *Дайте відповіді на питання.*

- a) Quid populus (plebs, senatus, imperator, magistratus) iubet atque constituit?
- б) Quomodo universi cives significantur?
- в) Quomodo cives sine patriciis significantur?
- г) Quomodo imperator constituit?
- д) Quid ait lex Hortensia?
- е) Quid legis vicem obtinet?
- ж) Qui magistratus ius edicendi habent?

2. *Змініть число.*

Habent, iubet, significantur, sunt, concurrat, obtines, tenebamus.

3. *Заповніть пропуски.*

Respons __ prudent __ est opini __ eius, cui permiss __ es __ iur __ condere.

4. *Перекладіть наступні дієслівні форми.*

Condere, sentiunt, constituit, exaequata sunt, sequi, constat.

5. *Утворіть зі складів п'ять власних імен в їх латинській формі.*

HAD – NI – US – CI – TI – U – I – HOR – NUS – RO – AN – GA –
– IUS – CE – SI – A – RI – TEN – US.

- а) ім'я римського імператора.
- б) автор закону про плебісцит.
- в) видатний римський юрист.
- г) римський імператор Східної римської імперії.
- д) римський оратор і консул, названий "Батьком Вітчизни".

Завдання до тексту "Interpetatio stricta"

1. *Визначте, від якого дієслова утворені слова.*

Factum, scriptum, inventum, propositum, legatum, obligatum, confectum.

2. *Перекладіть речення.*

а) Lucius Titius testamentum facit. Testamentum a Lucio Titio factum est.

б) Lucius Titius testamentum scripsit. Testamentum a Lucio Titio scriptum est.

3. *Замініть активну конструкцію на пасивну.*

Feci vestem ex lana. Aedificavi navem ex materia.

4. *Заповніть пропуски.*

Lucius Titius... scripsit.

Lanam ... suae et ... Sempronio legavit.

Filium suum primogenitum ... instituit.

Navis ex materia ante ... aedificata erat.

Navis est ... artificio et ... confecta.

... in ... heredis permanebit.

materiam, filiae, navis, testamentum, heredem, res, mortem, testatoris, opere, bonis

5. *Виключіть те, що не входить до логічного ряду.*

Dare – opere – spectare – videre.

Testamentum – scriptum – bonum – artificium.

Materia – lana – facta – causa.

Opere – sorore – morte – conficere.

Quaestio – interpretatio – significatio – facio.

Navis – vestis – heredis – bonis.

Тест "Система інфекта"

1. *Які з перерахованих часів належать до системи інфекта?*

а) futurum I; б) praesens; в) futurum II.

2. *Які дієслова вжито у формі futurum I indicativi activi?*

а) audiemur; б) legemus; в) tacebis; г) pugnaberis.

3. *За допомогою якого суфікса утворюється imperfectum indicativi activi et passivi від дієслів I та II дієвідміни?*

а) -a-; б) -eri-; в) -ba-; г) -b-.

4. *Які тематичні голосні використовуються у дієслів III дієвідміни для утворення praesens indicativi activi?*

а) -i-, -u-; б) -e-, -u-; в) -e-, -i-, -u-.

5. *Які з перерахованих дієслівних форм є формою третьої особи однини?*

а) ornantur; б) legit; в) defendebatur; г) docebunt.

Тест "Іменник"

1. Який іменник належить до II відміни?
а) fructus, us m
б) lupus, i m
в) cornu, us n
г) tempus, oris n
2. У яких відмінках іменники I та II відміни мають однакові закінчення?
а) dat., abl. sing.
б) dat., abl. plur.
в) nom., acc. plur.
3. Іменники якого роду належать до V відміни?
а) чол. р.; б) жін. р.; в) сер. р.
4. Які іменники III відміни утворюють сигматичний номінатив?
а) з основою на -r, -l
б) з основою на -g, -c
в) з основою на -d, -t
5. Яке закінчення мають іменники середнього роду у ном. plur. незалежно від відміни?
а) -i; б) -a; в) -es.

Тест "Система перфекта"

1. Які особові закінчення мають дієслова в *perfectum indicativi activi*?

а) Sing.	Plur.	б) Sing.	Plur.
1 ос. -o	-mus	1. -i	-imus
2 ос. -s	-tis	2. -isti	-istis
3 ос. -t	-nt	3. -it	-erunt
2. За допомогою якого суфікса утворюється *plusquamperfectum indicativi activi*?
а) -b-; б) -a-; в) -era-; г) -eri-.
3. За допомогою якого дієприкметника утворюється *futurum II indicativi passivi*?
а) *participium praesentis activi*;
б) *participium perfecti passivi*;
в) *participium futuri activi*.

4. За допомогою яких форм допоміжного дієслова утворюється *plusquamperfectum indicativi passivi*?

а) *sum, es, est...*; б) *eram, eras, erat...*; в) *ero, eris, erit...*

5. Яке закінчення в *perfectum indicativi activi* мають стандартні дієслова I та IV дієвідмін?

а) *-vi*; б) *-si (-xi)*; в) *-ui*.

Підсумковий тест

1. Як вимовляється і куди падає наголос у слові *aequus*?

а) *а́екус* б) *е́квус* в) *а́еквус*.

2. Як перекладається речення

Medici causas morborum invenire student?

а) Лікарі намагаються знайти причину хвороби.

б) Лікарі намагаються знайти причини хвороб.

в) Лікар намагався знайти причину хвороби.

3. Як перекласти латинською мовою речення

Tu poobіciyav priyti do mene, ale ne priyshov?

а) *Promisisti ad me venire, sed non venisti.*

б) *Promittebas ad me venire, sed non veniebas.*

в) *Promiseras ad me venire, sed non venisti.*

4. Яка форма позначає найвищий ступінь прикметника?

а) *simplicior*; б) *miserrimus*; в) *facilius*.

5. Яка форма вживається у реченні

Hi libri mihi legendi sunt?

а) герундій; б) герундив.

6. Яка синтактична конструкція вживається в реченні

Populi antiqui putabant Oceanum terram cingere?

а) *acc. c. inf.*; б) *nom. c. inf.*

7. Знайдіть правильний переклад речення

Батьківщина в небезпеці повинна захищатися війнами.

а) *Patria in periculis a viris defendere debet.*

б) *Patria in periculo a viris defendi debet.*

8. Чи правильний переклад речення:

Я звинувачуюсь тобою без причини. – *Sine causa te accusor?*

а) так; б) ні.

ЗМІСТ

1. Загальні відомості.....	3
2. Тематичний план.....	5
3. Практичні заняття	6
4. Методичні вказівки	12
5. Завдання до тем	16
6. Контрольні роботи та тести	27

Навчальне видання

ПОПОВА Людмила Геннадіївна

Методичні вказівки до курсу

"ЛАТИНСЬКА МОВА ДЛЯ ЮРИСТІВ"

(українською та латинською мовою)

Редактор В.А. Стекольнікова

Комп'ютерна правка та верстка Н.В. Чудновцева

Коректор Н.О. Шайкіна

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1150 від 12.12.2002 р.

Підписано до друку 01.03.06. Папір офсетний. Формат 60×84/16.
Гарнітура "Таймс". Друк офсетний. Ум. друк. арк. 2,0. Обл.-вид. арк. 2,2.
Тираж 100 прим. Вид. № 42. Зам. № 42. Ціна договірна

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування,
54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5

ВИДАВНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ

Шановні панове!

Запрошуємо Вас ознайомитись з можливостями книжкового видавництва, висококваліфіковані спеціалісти якого забезпечать оперативне та якісне виконання замовлення будь-якого рівня складності.

Наш головний принцип – задовольнити потреби замовника в повному комплексі поліграфічних послуг, починаючи з розробки та підготовки оригіналу-макета, що виконується на базі IBM PC, і закінчуючи друком на офсетних машинах.

Крім цього, ми маємо повний комплекс післядрукарського обладнання, що дає можливість виконувати:

- ✓ аркушепідбір;
- ✓ брошурування на скобу, клей;
- ✓ порізку на гільйотинах;
- ✓ ламінування.

Видавництво також оснащено сучасним цифровим дублюкатором фірми "Duplo" формату А3, що дає можливість тиражувати зі швидкістю до 130 копій за хвилину.

Для постійних клієнтів – гнучка система знижок.

Отже, якщо вам потрібно надрукувати **підручники, книги, брошури, журнали, каталоги, рекламні листівки, прайс-листи, бланки, візитні картки**, – ми до Ваших послуг.

© Національний університет кораблебудування

✉ Україна, 54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5,

видавництво НУК

☎ 8(0512) 47-83-86; 39-81-42, 39-73-39, fax 8(0512) 42-46-52;

E-mail: publishing@usmtu.edu.ua